

UTSIKT

KUBBHUS - BYGGNADER AV VED OCH LERA

*Greppa näringen -
om fosfordammar
och strukturkalkning*

BID

- att utveckla ett
område tillsammans

UTSIKT VÄRMLAND

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

ANSVARIG UTGIVARE

Roger Bergqvist 010-224 72 13
roger.bergqvist@lansstyrelsen.se

REDAKTION

Emma Mickelin
Roger Bergqvist
Malin Eliasson
Maria Sundqvist
Petra Umeland
Lise Wichmann Hansen

FORMGIVNING

Katarina Zeplien

BILDER

Sid 2, 3, 10, 12
Mostphotos.com

Övriga: Länsstyrelsen Värmland

TRYCK

Elanders Sverige AB

UPPLAGA

4 525 ex

ISSN NR

0284-6845

PUBL.NR

2016:12

Adressregistret för tidningen Utsikt ändrar vi själva. Därför är det viktigt att du meddelar adressändringar till oss, genom att ringa eller skriva. Se kontaktuppgifter överst. Märk din post/e-post med "Lantbruk/tidningen Utsikt".

Länsstyrelsen
Värmland

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

OBS, viktigt!!!

Felrapportering av nötkreatur kan ge stora stödavdrag

Alla djurens in- och uthändelser ska vara registrerade i centrala nötkreatursregistret (CDB) inom sju (7) dagar.

För de djur där in- och uthändelser under räkningsperioden rapporterats till CDB för sent får du inget nötkreatursstöd eller ekologiskt djurstöd.

Dessutom ingår inte felrapporterade djur i beräkningen av djurtäthet i kompensationsstödet. Detta gäller även om du har köpt ett djur av någon annan som inte har märkt, journalfört eller rapporterat djuret på rätt sätt under räkningsperioden.

Därför bör alla vara extra noggranna med att rapportera sina djur i tid.

Läs mer på Jordbruksverkets webbplats
jordbruksverket.se/stod

UTSIKT VÄRMLAND

TIDNINGEN FÖR LANTBRUK OCH LANDSBYGD I VÄRMLAND

Första numret av tidningen Utsikt gavs ut i mars 1993. Den vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av frågor som rör landsbygden i Värmland.

Tidningen innehåller artiklar och information om bland annat; landsbygd- och företagsutveckling, odling, djurhållning, ängar och ett rikt odlingslandskap, rovdjur samt stöd och kurser. Syftet är att informera och inspirera till utveckling och förnyelse av landsbygdsföretag.

Utsikt kommer ut med tre nummer per år och produceras delvis med pengar från Landsbygdsprogrammet - Vill du prenumerera? Det är gratis - skicka i så fall dina adressuppgifter till tidningens utgivare och märk din post/e-post med "Lantbruk/tidningen Utsikt".

Har du tips och idéer kring tidningens innehåll? Kontakta oss i redaktionen!

Aktuellt

Viktigt att tänka på!

VID LIVSMEDELSANLÄGGNING I PRIMÄRPRODUKTION

– registrering via e-tjänst

Den som producerar och säljer primärprodukter till andra företag eller direkt till konsumenter ska registrera sin verksamhet hos länsstyrelsen i det län där produktionen i huvudsak bedrivs. Du som producerar primärprodukter endast för eget bruk behöver inte registrera din verksamhet.

Med primärproduktion menas odling och skörd av vegetabilier samt produktion av mjölk, ägg och kött. Jakt, fiske, biodling och honungsproduktion samt insamling/plockning av vilda produkter som bär och svamp, musslor och kräftor omfattas också. I vissa fall är även transport, lagring och hantering att räkna som primärproduktion.

Du som producerar livsmedel i primärproduktion kan nu registrera dig via e-tjänst på Länsstyrelsen Värmlands webbplats lansstyrelsen.se/varmland. Om du är osäker på om din verksamhet redan är registrerad eller har andra frågor, kontakta Karin Gullbring eller Sandra Tjärning på Länsstyrelsen Värmland. Du kan även läsa mer på livsmedelsverket.se

KONTAKTPERSON PÅ LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND: KARIN GULLBRING • 010-224 72 36 - SANDRA TJÄRNING • 010-224 72 54

OM DU HAR EN "BESÖKSGÅRD"

Det är uppskattat och värdefullt för människor att få besöka olika verksamheter med djur. Det är viktigt att besökare får information från djurhållaren om hur man minskar risken för överföring av smittor mellan djur och människor.

I Västra Götaland smittades människor vid två tillfällen år 2015 av Cryptosporidier efter att de hade klappat kalvar. I Värmland smittades flera personer av Campylobacter år 2014 efter besök på en gård i samband med kosläpp. Man misstänkte att orsaken var intag av opastöriserad mjölk.

Som ansvarig djurhållare på en "Besöksgård" är man skyldig att ha särskilda besöksregler. Besökarna ska informeras om och ges möjlighet till handtvätt och handdesinfektion efter djurkontakt. Några fler punkter att tänka på:

- Barn i förskoleåldern är särskilt känsliga och bör hållas under uppsikt av en vuxen.
- Om besökarna ska äta/fika bör det inte ske nära djurens miljö där det finns gödsel.
- Bjud inte besökare på opastöriserad mjölk.
- Erbjud skoskydd om besökare ska gå in i djurutrymmen.

KOM IHÅG att anmäla till länsstyrelsen om du har tre eller fler besökstillfällen på ett år.

Mer information finns på Jordbruksverkets och LRFs webbplatser jordbruksverket.se och lrf.se

KONTAKTPERSON PÅ LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND: SISSEL BRENNÄ • 010-224 72 52 - SUSAN EDLUND • 010-224 72 32

STÄNGSELUTVÄRDERING

Länsstyrelsen har under många år betalat ut bidrag till rovdjursavvisande stängsel för att förebygga angrepp på tamdjur av rovdjur. Under sommaren 2016 kommer Länsstyrelsen Värmland att besöka ett antal gårdar med rovdjursavvisande stängsel i länet för att se hur många stängsel som fortfarande är i bruk, resonera kring eventuella förbättringsåtgärder och få en uppfattning om livslängden för denna typ av stängsel.

Gårdarna väljs ut slumpmässigt bland de tamdjursägare som fått bidrag till stängsel mellan 1997 och 2015. Stängsel som finansierats med hjälp av bidrag under de senaste fem åren inom landsbygdsprogrammet förutsätts vara i bruk och i fullgott skick, men såväl nya som gamla stängsel kommer att ingå i utvärderingen.

Ett frågeformulär kommer också att skickas ut för att samla in erfarenheter och synpunkter.

Uppföljningen kommer att bli ett underlag för att utveckla Länsstyrelsen Värmlands arbete inom rovdjursförvaltningen och ge kunskap om hur de pengar som används för bidrag till rovdjursavvisande stängsel kan komma till användning på bästa möjliga sätt.

Resultaten av utvärderingen kommer att bli klara hösten 2016 och presenteras på Länsstyrelsen Värmlands webbplats lansstyrelsen.se/varmland och i ett kommande nummer av Utsikt.

KONTAKTPERSON PÅ LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND: MARIA FALKEVIK • 010-224 72 35

Kubbbhus - byggnader av ved och lera

Byggnader av ved och lera finns på många håll i Värmland och tekniken är vanligare än man kanske tror.

TEXT LISE WICHMANN-HANSEN • 010-224 72 78

Kubbväggar är ofta putsade och vitkalkade eller klädda med brädpanel. Därför är det lätt att tror att det rör sig om timmer- eller tegelbyggnader.

Veden kan vara vanlig kluven eller okluven ved, spillbitarna som blir över när man hyvlat takspån, uppsågade bitar av gamla timmerstockar eller brädstumpar från sågverk. Veden är ofta, men inte alltid, barkad. Leran är vanligen lokal lera, magrad med sand och armerad med organiskt material som till exempel sågspån, hackad halm, nöthår med mera. Byggnaderna är med andra ord gjorda enligt principen: man tar vad man har.

Varför kubb?

Att bygga med ved och lera är billigt, materialet finns lokalt och att bygga i kubbbteknik är enkelt, något som i princip alla kan lära sig. Fast det är tidskrävande. Kubbbbyggnaderna som finns i Värmland är byggda 1800-1940, då det fanns gott om egen billig arbetskraft på gårdarna.

De äldsta bevarade byggnaderna i kubbbteknik finns vid större gårdar och är välgjorda och förmodligen byggda av yrkesmän/proffs på tekniken. Senare började man på olika platser göra sina egna kubbbhusbyggnader och det ser ut som att det är något som spridit sig lokalt, då det finns vissa områden i Värmland med koncentrationer av kubbbhus. Man har förmodligen inspirerats av grannar och kanske har samma lokala hantverkare medverkat vid flera byggen i trakten.

I Värmland finns byggnader av olika storlek i kubbbteknik spridda i hela länet på både mindre och större gårdar. Det är främst när man byggt ekonomibyggnader som man använt sig av tekniken och det

finns bara några enstaka kända bostadshus som är byggda med kubbbteknik. Från Gräsmarks socken känner man till ett 30-tal ladugårdar murade med ved. De flesta av dessa är byggda under perioden 1900-1930. Det finns också koncentrationer av kubbbbyggnader i Skillingmark och Värmskog.

Hållbarhet

Eftersom lerbruk inte bränner som cement, så kommer vind och väder långsamt men säkert tvätta bort bruket. Men på vindskyddade platser och framför allt om lerväggarna täcks med kalkputs eller brädpanel är hållbarheten bra. Det finns kubbbbyggnader som fortfarande är i bra skick efter mer än 100 år.

En kubbbbyggnad går ofta bra att laga även om den vid första anblicken ser "eländig" ut. Ofta är det bara lerbruket som lösts upp och tvättats bort. Restaurering består i att komplettera med ny lera. Kubben kan ha vittrat en del i ytterändan utan att det äventyrar väggens stabilitet och den behöver i så fall inte bytas. Lerbruk är förlåtande och enkelt att jobba med även för nybörjare.

Nytt intresse för kubbbmurning

Eftersom nästan alla kubbbbyggnader i Värmland är gjorda före 1940, så har det länge varit svårt att hitta hantverkare med erfarenhet och kunskap om både reparation och nybyggnation i kubbbteknik. Det håller dock på att förändras, då det finns ett nyvaknat intresse för att bygga med ved. I USA och Canada har "cobbhouse" varit populärt länge och även i Sverige har det på senare år återigen börjat byggas nya hus i kubbbteknik. Bidragande faktorer till det nyvaknade intresset är att materialet är billigt, det går utmärkt att använda begagnat material (rivningsvirke, spill med

mera), att det inte är svårt att lära sig tekniken och att det är miljövänligt. En MKB (miljökonsekvensbeskrivning) för ett hus bestående av ved och lera kan vara mycket okomplicerad, eftersom allt kan antingen återanvändas, eldas upp eller återgå till jorden.

Lästips:

Hagman, Olle. Väggar av ved

En bok om kubbbhusens historia och möjligheter. A-Script förlag 2013.

Falk, Eric: Kubbbhusbyggnader i Gräsmark

Ett minne över en svunnen byggnadsteknik. Gräsmarks hembygdsförening 2001.

Norsk Landbruksmuseum.

Cordwood architecture, Hus murt av ved

Nordisk seminar avholdt på Norsk landbruksmuseum 7-10 oktober 1998.

Många av kubbbbyggnaderna i Gräsmark har synlig kubb, alltså väggarna är varken putsade eller klädda med panel. I ladugårdarna finns ofta brädor med jämna mellanrum för att hålla ihop och stabilisera konstruktionen.

Gamla svinhuset på Kilsby Gård, Visnums Kil, är byggt med kubb av begagnat timmer. Byggnaden har utvändigt varit putsad med lerbruk och målad med kalkfärg och har alltså varit vit. Svinhuset har under många år inte varit använt eller underhållits. Vind, väder samt träd som tidigare växte intill byggnaden har slitit på och skadat byggnaden. Svinhuset ska fungera som övningsobjekt vid Länsstyrelsens kubbmurningskurs första helgen i september.

Hönshus i Skillingmark. Där panelen plockats bort syns att det är ett kubbbhus. Lägg märke till de längre bitarna inlagda i hörnen för att stabilisera konstruktionen.

Stora ladugården vid Sölje Herrgård, Glava, är byggd på sent 1800-tal och är kanske den största kubbladugården i Värmland.

På den norra gaveln av ladugården har kubb relativt nyligen ersatts med tegel men en stor del av byggnaden är fortfarande efter ca 130 år en kalkputsad kubbkonstruktion, vilket man kan se om man tittar efter där putsen lossnat.

Fosfordammar renar effektivt

TEXT NIKLAS WAHLSTRÖM • 010-224 72 77

Små, specialutformade våtmarker är en av de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att hindra fosforläckage till vattendrag.

En doktorsavhandling av Pia Kynkääniemi från Sveriges lantbruksuniversitet 2014 visar att dammar som specialdesignats för att avskilja fosfor verkligen är mer effektiva på detta än konventionella våtmarker. I en av de studerade dammarna var den genomsnittliga fosforavskiljningen 89 kg per hektar och år. En effektiv fosfordamm kan avskilja cirka 25-45 procent av den inkommande fosfor och 45-70 procent av jordpartiklarna.

Vad är en fosfordamm?

En fosfordamm är en liten våtmark som utformats speciellt för att avskilja fosfor. Dammen ska helst vara långsmal, gärna

anlagd i ett befintligt dike. Dammen ska ha ett djupare parti med ett djup på 1-1,5 meter vid inloppet och därefter en grunddel med djup på 0,2-0,4 meter. Det djupare partiet utgör ca 20 procent av dammens längd och gör att hastigheten på det inkommande vattnet minskar. Detta medför att partikelbunden fosfor kan sedimentera. När djupdelen grundat upp till följd av riklig sedimentation så töms den och sedimentet återförs till åkermarken. Grunddelen som utgör cirka 80 procent av dammens längd ska innehålla mycket vegetation. Vegetationen fångar upp löst fosfor och ger plats för bakterier som omvandlar löst kväve till luftkväve.

Belastningen ska vara hög

För att fosfordammen ska vara effektiv ska halterna av näringsämnen i det inkommande vattnet vara hög. Samtidigt får vattenflödet inte vara för stort, eller variera för kraftigt, eftersom sedimenterad fosfor

då riskerar att sköljas ut igen. För att vara effektiv bör fosfordammens yta vara cirka 0,1-0,4 procent av tillrinningsområdet. Dammen bör vara placerad nära det fält där fosforförlusten sker. Bäst effekt har fosfordammar i jordbruksinversiva områden med ler- eller mjälajordar.

Stöd till anläggning

Om du är intresserad av att anlägga en fosfordamm bör du ta en tidig kontakt med länsstyrelsen, eftersom förutsättningarna för anläggningsstöd varierar och handläggningstiden för en ansökan kan vara relativt lång.

I områden känsliga för växtnäringsläckage kan du få stöd för 100 procent av anläggningskostnaden upp till stödtaket på 400 000 kr per hektar. Stödet söks som en miljöinvestering inom företagsstöd och projektstöd på Jordbruksverkets webbplats jordbruksverket.se.

Värmlands första fosfordamm, anlagd vid Lillerudsgymnasiet utanför Karlstad.

greppa näringen

Strukturkalkning

- gynnar både växtodlingen och miljön

TEXT ANNA BJUREUS • 010-224 72 61

Passa på att strukturkalka efter årets skörd. Under 2016 kan du enkelt söka LOVA-bidrag för 50 procent finansiering i ett särskilt LOVA-projekt för strukturkalkning.

Strukturkalkning av leriga jordar gynnar markstrukturen, jordens brukningsegenskaper och minskar risken för växtnäringsförluster.

Strukturkalkning är kalkning med bränd eller släckt kalk på leriga jordar. Kalken reagerar med lermineraller i jorden vilket gör att jorden får mindre och stabilare aggregat. Det leder till minskade problem med igen-slamning och skorpbildning. Det ger även bättre infiltration, bättre rotutveckling och minskade växtnäringsförluster och bidrar således till jämnare och högre skördar. En rätt genomförd strukturkalkning kan ha effekt i upp till 20-30 år.

Rätt förutsättningar krävs för god effekt

Sprid kalken när marken inte är för blöt och strukturen är som bäst, till exempel i augusti/september efter vallbrott, höstraps

eller en tidigt skördad spannmålsgröda. Kalken reagerar snabbt och det är därför viktigt att den bearbetas in i jorden grundligt och direkt efter spridningen. Vänta hellre än sprid under blöta förhållanden eller för sent på hösten. Om det är problem med dräneringen bör den åtgärdas innan man strukturkalkar fältet. Dränering och markavvattning är grunden för all odling. När du beställer kalken, tänk på att det är just produkten strukturkalk du ska ha. Det är inte samma kalk som vid vanlig pH-kalkning.

Sök bidrag 2016

LOVA står för lokala vattenvårdsprojekt. Du kan få 50 procent i bidrag för strukturkalkning. Värmlands kalkningsförbund har genom Länsstyrelsen Värmland fått beviljat ett övergripande LOVA-projekt för strukturkalkning som gäller för hela länet. Det finns relativt gott om pengar kvar för 2016. Man söker via ett enkelt formulär på deras webbplats. "Först till kvarn" gäller för de medel som finns i projektet, så planera årets strukturkalkning redan nu. Bidraget gäller både för strukturkalk samt för spridning och inbrukning.

Villkor

Villkoren för att få LOVA-stödet för strukturkalkning i Värmland är, i stora drag, att man har minst 20 procent i lerhalt, använder särskilt strukturkalk, har rätt mängd (cirka 5 ton/hektar), snabb och effektiv inbrukning i jorden, och att man lämnar okalkade referensrutor i fält.

För frågor om bidraget och villkoren kontakta Kalkningsförbundet, eller Henrik Wapen som är handläggare av LOVA på Länsstyrelsen Värmland.

Mer information

På Greppa Näringens webbplats greppa.nu och i broschyren Praktiska Råd "Strukturkalkning – bra för både mark och miljö" så finns information om strukturkalkning. På Youtube - youtube.com - hittar du en kort informationsfilm; "Strukturkalk – hur var varför".

Om du har andra praktiska frågor om strukturkalkningens effekt och genomförandet kan du också kontakta Anna Bjuréus på Länsstyrelsen Värmland.

ANSÖK HÄR

Gå in på kalkningsförbundets webbplats för att göra din ansökan:

kalkningsforbundet.se/strukturkalkning

Strukturkalkning bör utföras när marken inte är för blöt och strukturen som bäst

En okalkad referensruta ska anläggas i fält när man strukturkalkar med LOVA-bidrag

Fakta om BID:

Metoden har spridit sig i världen och totalt finns det nu över 1 500 BID-områden.

I flera länder finns en särskild lag om BID som framförallt reglerar finansieringen.

BID dök upp i Sverige 2010.

I Sverige kan det sägas likna de bestämmelser som finns kring vägsamfälligheter, enkelt uttryckt.

Ett enkelt men tydligt exempel kan vara att fastighetsägarna köper in julbelysningen, kommunen monterar den och ideella krafter sköter drift och tillsyn.

Oftast börjar ett BID-område genom att lokalbefolkningen går ihop med den privata sektorn som finns i området, eller tvärt om. Därefter bildas en styrgrupp, med representanter från den privata sektorn samt några från lokalbefolkningen. Styrgruppen avgränsar sedan BID-området och skapar en affärsplan. Där är det viktigt att finansieringen tydligt framgår, alltså vilken medlemsavgift varje medlem ska betala.

För att studera BID-arbete i praktiken gjorde en värmländsk delegation, bestående av representanter för Torsby kommun och Länsstyrelsen Värmland, nyligen en studieresa till Skottland där metoden nu 10-årsjubilerar.

BID Att utveckla ett område tillsammans!

Offentliga medel i kombination med privata pengar och personligt engagemang - det kan resultera i samverkan och gemensamt ansvar som skapar optimism och ny dynamik i samhället.

Så kan man beskriva tanken bakom BID, *Business Improvement Districts*. På svenska kallar vi det för platsutveckling – och det är en plats som kan ligga såväl på landsbygden som i samhället och staden. Det handlar om att utveckla ett område tillsammans, både ekonomiskt och socialt. Det sker genom ett reglerat samarbete, en slags affärsplan, mellan offentlig och privat sektor: kommunen, fastighetsägare och handel samt privatpersoner. BID kan samfinansiera insatser som inte redan görs och som var och en inte kan åstadkomma själva.

Idén föddes i Kanada

Det hela började i det lilla kanadensiska samhället Bloor West Village år 1970. De lokala köpmännen fick nämligen stora skälvan när det skulle byggas ett köpcentrum utanför staden. En nymodighet som riskerade att utarma samhällets centrum, befarade man.

Så blev det inte. Tack vare att köpmännen började samarbeta och rustade sig för att möta konkurrensen blev den befarade konkurrensen istället en bra komplettering av utbudet i området.

Bryant park i New York är ett annat exempel. Parken var ett problemområde på 70-talet, företaget i omgivningen gick dåligt och den från början väldigt vackra och historiska parken fick få besökare av turister och newyorkare. 1980 togs initiativet till the Bryant Park Restoration Corporation, och genom den organisationen – som idag är ett BID-område - gjordes en flerårig plan för hur parken, och därigenom också området, skulle omvandlas till en säker och vacker plats som blomstrade. Man började med att sätta upp små flyttbara kiosker, höll parken ren och i ordning, anordnade konserter och andra evenemang och erbjöd guidning. De här förändringarna reducerade kriminaliteten med hela 92 procent och dubblade antalet besökare i parken. Idag är parken omåttligt populär och håller många event och konserter. Företagandet runt parken har fått ett ordentligt lyft, fastigheterna har stigit betydligt i värde och hela området är en säkrare och trevligare plats att vara och bo på. BID-området

arbetar fortfarande för fullt med att hela tiden utveckla området.

BID tar form i Värmland

Hösten 2012 började tre värmländska kommuner - Sunne, Torsby och Eda - nosa på begreppet BID i Tillväxtverkets projekt "Pilotkommuner för serviceutveckling". Nu arbetar Torsby, Filipstad och Eda vidare med metoden i projektet Scandinavian Heartland som drivs av Länsstyrelserna i Värmland och Dalarna (där tre dalakommuner också ingår). I slutet av mars 2016 åkte en värmländsk delegation, bestående av tjänstemän och politiker från Torsby kommun samt två tjänstemän från Länsstyrelsen, på studieresa till Skottland för att på plats studera hur olika orter arbetat med BID och vilket resultat det gett.

Skottland var ett av de första länderna i Europa som gav sig i kast med denna nya samarbetsform och tog inspiration och erfarenheter från både Kanada och USA. Nu tio år senare kan man nöjt konstatera

att det är ett fungerande verktyg för att utveckla attraktivare platser. I Edinburgh, till exempel, finns idag hela 29 BID-områden!

I Skottland är BID uppbackat av regeringen och det är en av de platser där BID är reglerat enligt en särskild lag. Där ser man vinning av att ha BID-områden både från den offentliga och privata sidan. Det offentliga, som har varit med och finansierat totalt £ 580 000 hittills, är intresserade av att skapa fler jobb, få lägre kriminalitet och att skapa nyetableringar. Hos det privata, som också har investerat både medel och ideell tid, är intresset att höja värdet på fastigheter, få bättre omsättning i de befintliga företagen, skapa en tryggare plats, höja attraktionskraften i området med mera.

De tre värmländska kommunerna, tillsammans med tre dalakommuner, blir nu pilotfall i Sverige och förhoppningen är att via det tidigare nämnda projektet hitta en fungerande svensk modell och ett underlag för affärsplan som kan användas över hela landet.

JORDBRUKARDAGEN

Om lönsamt och hållbart lantbruk inom konventionell och ekologisk produktion, grödor och växtföljder att satsa på, växtskydd, intressanta maskiner i växtodling och rationell djurproduktion.

Tid: 16 juni, kl 9.30-16.00

Plats: Lillerudgymnasiet

Kostnad: 300 kr (för mat och fika)

Anmälan: Senast 13 juni via Pingpong, kod 545

Kontakt: Anna Bjuréus, Daniel Hedeås

KUBBKURS

Praktisk kurs i reparation och nybyggnation av kubbhus inklusive lerputsning.

Målgrupp: du som vill bygga nytt i kubbteknik på din jordbruksfastighet eller har en äldre kubbhusbyggnad i behov av restaurering.

Max deltagare: 12

Tid: 3-4 sept, kl 9.00-15.30

Plats: Kilsby Gård, Kristinehamn

Kostnad: Kostnadsfri

Anmälan och kontakt: Senast 26 aug. till Lise Wichmann Hansen.

VÄGGAR AV VED

Teoretisk kurs/föreläsning med Olle Hagman, författare till boken *Väggar av ved*. Han berättar om kubbhusbyggnadernas historia och möjligheter.

Tid: 1 sept, kl 16.00

Plats: Värmlands Museum, Karlstad

Kostnad: Kostnadsfri

Anmälan och kontakt: Senast 26 aug. till Lise Wichmann Hansen.

KONTAKTUPPGIFTER**Länsstyrelsen Värmland**

Lise Wichmann Hansen tel: 010-224 72 78, lise.wichmann.hansen@lansstyrelsen.se

Maria Sundqvist tel: 010-224 72 74, maria.sundqvist@lansstyrelsen.se

Niklas Wahlström tel: 010-224 72 77, niklas.wahlstrom@lansstyrelsen.se

Anna Bjuréus tel: 010-224 72 78, anna.bjureus@lansstyrelsen.se

Hushållningssällskapet

Daniel Hedeås tel: 0708-291994, daniel.hedeas@hushallningssallskapet.se

Anmälan via Pingpong: <https://jordbruksverket.pingpong.se/oppenkatalog> sök på kod eller kursnamn

TIMMERLAGNINGSKURS

Vi reparerar ett timrat uthus och diskuterar byggnadshistoria, virkeskvalitet, redskap, hantverkskunskap och byggnadsteknik.

Målgrupp: verksamma i jordbruksföretag som har uthus i behov av reparation.

Max deltagare: 12

Tid: 18-19 juni, kl 9.00-16.00

Plats: Nordtorpsäteren, Torsby

Kostnad: Kostnadsfri

Anmälan: Senast 10 juni via Pingpong, kod 532

Kontakt: Lise Wichmann Hansen

FLADDERMUSKURS

Artbestämning av flygande fladdermöss och fladdermusvårdande insatser i landskapet.

Målgrupp: verksamma i jordbruksföretag

Max deltagare: 15

Tid: 27 aug, kl 20.00-ca 23

Plats: Värmlands Säby

Anmälan: Senast 25 aug via Pingpong, kod 544

Kontakt: Niklas Wahlström

ÄNGSSVAMPAR

Lärorika vandringar i välskötta ängs- och betesmarker. Kursen hålls en halvdag (helg) när tillgången på svamp är god.

Målgrupp: du som sköter slätterängar eller betesmarker samt jordbruksföretagare.

Max deltagare: 20

Tid: aug-sept.

Plats 1: Malmbäckarna, Hagfors

Plats 2: Mosserud, Säffle

Kostnad: Kostnadsfri

Anmälan och kontakt: Senast 18 aug till Maria Sundqvist

LIESLÅTTER

Målgrupp: Du som är verksam i jordbruksföretag eller slår värdefull ängsmark.

Kontakt: Niklas Wahlström

FORTSÄTTNINGSKURS

Ta med eget knacklieblad eller köp på kursen för 550 kr (inkl moms)

Max deltagare: 8

Tid: 2 juli, kl 9.00-16.00

Plats: Bartelstorp, Gräsmark

Anmälan: Senast 29 juni via Pingpong, kod 549

NYBÖRJARE

Ta med egen lie om du har, annars finns det att låna. Slipmöjlighet saknas.

Tid: 9 juli, kl 9.00-16.00

Plats: Mangskog

Max deltagare: 12

Anmälan: Senast 6 juli via Pingpong, kod 517

Tid: 15 juli, kl 9.00-16.00

Plats: Syslebäck

Max deltagare: 10

Anmälan: Senast 11 juli via Pingpong, kod 518

**RÅDGIVNING LIESLIPNING/
KNACKNING**

Passa på att lära dig slipa/knacka innan årets slätter. En slipsten står i Mangskog och en står i Treskog, Gunnarskog.

Du som kan slipa men saknar slipsten kan boka tid för slipning på egen hand.

Råd om knackning ges även i Lesjöfors.

Målgrupp: du som är verksam i jordbruksföretag eller slår värdefull ängsmark.

Kontakt: Maria Sundqvist

Bete utan rutinmässig avmaskning

TEXT PETRA UELAND • 010-224 72 67

*Nyss utsläppta på
sommarbete.*

Inom den ekologiska djurproduktionen är en av grundtankarna att bedriva uppfödningen så att djuren hålls friska och starka. Utmaningen med inälvparasiter inom den ekologiska produktionen är att man inte får behandla djuren med rutinmässig avmaskning utan istället ska bemästra parasiterna genom betesplanering.

Att bekämpa betesparasiter kräver kunskap om hur parasiterna sprids. Man behöver veta vilka parasiter det finns risk för på olika marker och hur deras livscykel ser ut. Det är sedan viktigt att inventera sin gård för att se vilken typ av beten man har och vilka djur man har eller eventuellt kan låna in till gården för att kunna minska parasitangreppen.

Betesplanera

Det är framförallt ungdjuren som är känsliga för parasiter under sin första betesperiod. Finns det möjlighet, så ska dessa djur gå på parasitfria beten eller beten med låg parasitsmitta. Det kan exempelvis vara marker som inte betats av samma djurslag

året innan. Om det inte går, släpp första gångsbetarna där bara vuxna djur betat året innan. Vuxna djur sprider oftast små mängder parasiter. Ett annat bra alternativ för ungdjuren är att låta dem beta vallåterväxten efter slätter i mitten av sommaren.

Se också till att byta beteshage innan växtligheten är alltför nerbetad, eftersom det annars finns risk för att djuren måste beta närasina egna gödselhögar och därmed få i sig mer parasiter. Parasittrycket kan även minskas om man undviker att beta med samma djurslag två år i rad, eller byter mellan bete och slätter.

Växelbete med olika djurslag innebär även ett minskat parasittryck som också förbättrar betesutnyttjandet, men är ibland svårt att få till i dagens specialiserade lantbruk.

Andra åtgärder är senare betessläpp, lågt betestryck och tillskottsutfodring. Tyvärr går dessa åtgärder stick i stäv med övrig betesplanering. Vid senare betessläpp hinner smittrycket på betet avklinga, men gräset hinner också förväxa. Med lågt betestryck och hög stödutfodring behöver djuren inte beta nära sin egen spillning varvid risken för parasitangrepp minskar. Dock minskar betesutnyttjandet och även här riskerar betet att förväxa. På naturbeten kan sent betessläpp och lågt betestryck medföra att den biologiska mångfalden minskar. Stöd-

utfodring kan i samma marker vara rent förödande. Har man så kallade särskilda värden på sitt naturbete kan de försvinna vid dålig betesplanering.

Djurens motståndskraft är viktigt

Djur som har det bra och som får tillräckligt med foder och en väl sammansatt foderstat tolererar parasitinfektioner bra. Sjuka eller underutfodrade djur får ofta parasitangrepp som ett brev på posten. Kraftiga maskinfektioner hos ett enskilt djur kan alltså betyda att grundproblemet är något annat än själva parasiterna. Det kan också finnas genetiska skillnader i motståndskraft, vilket man bör vara observant på och väga in vid val av livdjur.

Ta träckprov!

Bästa tidpunkten att ta träckprov är cirka fyra veckor efter betessläpp, eftersom det tar ungefär tre veckor från infektion till dess att larvernas ägg finns i träcken. Tar man provet tidigare kommer det vara negativt även om djuret är smittat. Väntar man längre har djuret hunnit bygga upp immunitet, vilket leder till att maskarnas äggproduktion minskar och provresultatet blir även då missvisande lågt. Träckprov på hösten när man tar in djuren kan ge kunskap om vilka beten som är så smittade att unga djur inte ska släppas där nästa vår.

Som mottagare av denna tidning finns du med i ett adressregister hos Länsstyrelsen Värmland

För att få använda sin spruta efter 26 november 2016 måste man ha fått sprutan godkänd av Jordbruksverket.

Kraven på sprutor som används består av två delar.

Sprutan ska:

- **uppfylla kraven i ett funktions-test. Funktionstestet ska ligga till grund för det godkännande som Jordbruksverket beslutar om.**
- **vara i gott skick, lämplig för ändamålet och väl kalibrerad. För att vara säker på att sprutan är det ska en teknisk översyn vara gjord innan den används.**

Krav på egen kontroll av sprutans skick och funktionstest kommer att gälla i hela EU för att uppfylla direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel.

En spruta kan bli godkänd av Jordbruksverket i **tre år** från datumet för funktionstestet. Det innebär, för de flesta, att tidigt på våren 2017 är sista möjligheten att skaffa sig det funktionstest som behövs. **Funktionstesta därför gärna din spruta redan 2016** så slipper du vara orolig för att inte hinna få sprutan godkänd i tid nästa år. Var noga med att hålla reda på protokollet.

Jordbruksverket räknar med att kunna påbörja arbetet med att godkänna sprutor i september 2016. Sprut innehavaren kommer då att kunna skicka in funktionstestprotokollet elektroniskt till Jordbruksverket och få ett godkännande.

Undantag

Det finns spridningsutrustning som är undantagna från kravet på obligatoriska funktionstest.

Mer om vilka sprutor som är undantagna och om hur reglerna ska införas kan du läsa på Jordbruksverkets webbplats jordbruksverket.se. Sök på ”funktionstest” i sökrutan.

Det är kommunerna som ska kontrollera att endast godkända sprutor används.

FRÅN JORDBRUKSVERKET

FUNKTIONSTESTA DIN SPRUTA!

KONTAKT JOHANNA LIDÉN 010-224 72 70

FUNKTIONSTESTARE I VÄRMLAND:

LANTMANNEN MASKIN - AB JONAS LIND
KARLSTAD

TS LANTBRUK & FASTIGHETSSERVICE - TOMAS JOHANSSON
FJUGESTA

HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET VÄRMLAND - CHRISTIAN HIDÉN
SÄFFLE